

Сучасні регіональні особливості смертності населення України

Філія «Український інститут досліджень у сфері громадського здоров'я» ДУ «Центр громадського здоров'я
Міністерства охорони здоров'я України», м. Київ, Україна

l.chepelevska@phc.org.ua, e.kryvenko@phc.org.ua

Чепелевская Л.А., Кривенко Е.Н.

Современные региональные особенности смертности населения Украины

Филиал «Украинский институт исследований в сфере общественного здоровья» ГУ «Центр общественного здоровья Министерства здравоохранения Украины», г. Киев, Украина

Chepelevska L.A., Kryvenko Ye.M. Modern regional features of mortality of the population of Ukraine

Branch "Ukrainian Institute for Public Health Research"
SI "Public Health Center of the Ministry of Health
of Ukraine", Kyiv, Ukraine

Вступ

В Україні спостерігається складна медико-демографічна ситуація, яка проявляється у рості смертності населення і, як наслідок, зменшенні чисельності населення. Високий рівень смертності населення залишається найгострішою демографічною проблемою в Україні.

В значній мірі рівень смертності корелює з рівнем постаріння населення. Україна належить до країн з досить високим рівнем старіння людності. За величиною частки осіб віком 60 років і старше у загальній чисельності населення Україна входить у число 25 найстаріших держав світу.

Прискорене старіння людності на фоні депопуляції є одним з тих демографічних феноменів, які мають довготривалий вплив на усі аспекти життєдіяльності суспільства

Україна характеризується регіональними відмінностями за складом населення, віковою структурою, екологією, економікою, різними рівнями та динамікою смертності населення. Тому детальний аналіз структури та динаміки смертності в регіонах може дати органам управління регіонами вагомий механізм для удосконалення демографічної ситуації в окремих регіонах [1–7].

Мета роботи – виявити регіональні особливості смертності населення України від семи основних причин смерті, статі, типу поселення в динаміці у 2019–2020 роках.

Матеріали та методи

Дослідження проведено на основі даних Державної служби статистики України про смертність населення. Застосовано методи медико-демографічної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення

Чисельність населення України у 2020 році складала 41588 тис. осіб, що було менше, ніж у 2019 році, на 314 тис. осіб. Зменшення чисельності населення відбувається в основному через його природний убуток, тобто перевищення числа смертей над числом народжень, а також еміграції. Провідна роль належить природному скороченню. Частка міграційного чинника в убутку населення значно скромніша.

У 2020 році кількість померлих в Україні становила 616,8 тис. осіб, або на 35,7 тис. осіб більше, ніж у 2019 р. Коефіцієнт смертності на 100 тис. населення складав 1483,6^{0/0000} в 2020 році та 1388,3^{0/0000} в 2019 році, що було на 6,9% більше. Це збільшення було зафіксовано у всіх регіонах нашої країни. Найбільший ріст смертності спостерігався у Чернівецькій (на 14,5%), Львівській (на 11,2%), Сумській (на 10,4%), Рівненській (на 10,1%) та Івано-Франківській (на 9,8%) областях.

У міських поселеннях загальний коефіцієнт смертності складав 1352,7^{0/0000}, у сільській місцевості 1779,2^{0/0000} і зріс порівняно з попереднім роком в містах – на 100,4^{0/0000}, а в сільській місцевості – на 85,6^{0/0000}.

Діапазон територіальних відхилень загального коефіцієнта смертності знаходився у межах від 1234,5^{0/0000} у м. Києві до 2001,0^{0/0000} у Чернігівській області. Найвищий рівень загальної смертності у 2020 р. спостерігався у демографічно старих областях: Чернігівській (2001,0^{0/0000}), Кіровоградській (1806,6^{0/0000}), Полтавській (1793,8^{0/0000}), Сумській (1792,0^{0/0000}) і Київській (1769,6^{0/0000}).

В 2020 році питома вага осіб старше 60-ти років складала 24,17% від усього населення. Серед них питома вага чоловіків була 18,81% проти 28,81% жінок. Питома вага міського населення старше 60-ти років була майже такою, як і сільського (24,25% та 24,0% відповідно).

Питома вага жінок старше 60 років, як серед міського так і серед сільського населення була вищою, ніж чоловіків (28,72 проти 18,97 в містах та 29,01 проти 18,46 в селах).

В структурі причин смертності населення хвороби системи кровообігу займають перше місце. В значній мірі

смертність від хвороб системи кровообігу залежить від вікового складу населення. Так, смертність в Чернігівській області є найвищою по Україні (рис. 1). В ній же найвища кількість осіб старше 60-ти років.

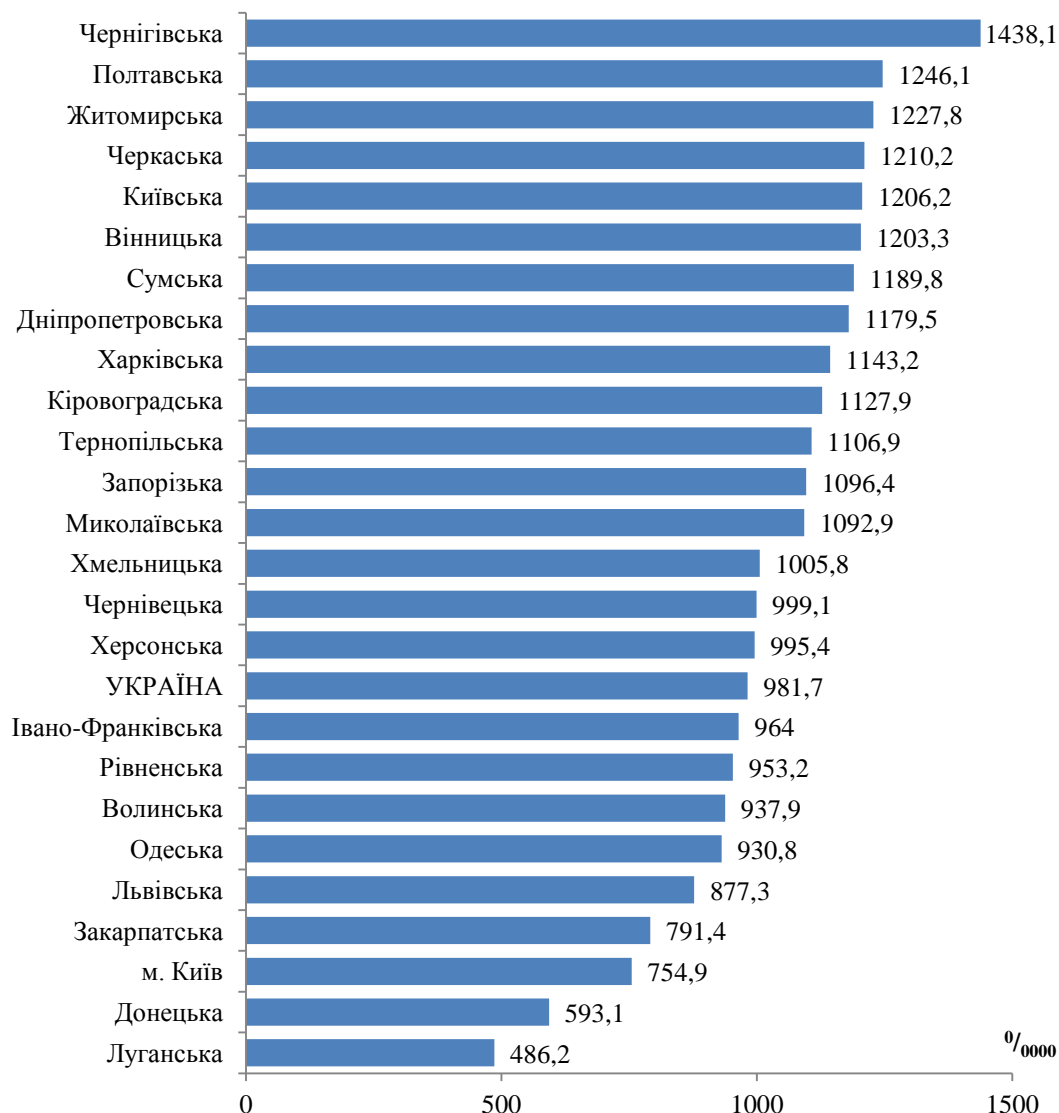

Рис. 1. Рейтинг областей України за смертністю населення від хвороб системи кровообігу за 2020 рік на 100 тис. населення

На 2-ому місці серед причин смерті знаходиться клас новоутворень. За цим показником перші 5 місць займають Запорізька, Дніпропетровська, Полтавська, Сумська та Київська області (рис. 2).

Третє місце в структурі причин смертності посідають зовнішні дії. Найвищі рівні смертності від цієї причини спостерігались в Кіровоградській, Чернігівській, Запорізькій, Херсонській, Сумській областях (рис. 3).

Четверте місце в структурі причин смертності з показником 58,1⁰/₀₀₀₀ посідають хвороби органів

травлення. Найбільший рівень смертності спостерігався в Закарпатській, Дніпропетровській, Черкаській, Херсонській, Миколаївській областях (рис. 4).

Хвороби органів дихання в структурі причин смертності України займали 5-е місце до пандемії COVID-19. В рейтингу областей України за цим показником перші 5 місць займали Черкаська, Кіровоградська, Херсонська, Хмельницька, Миколаївська області (рис. 5).

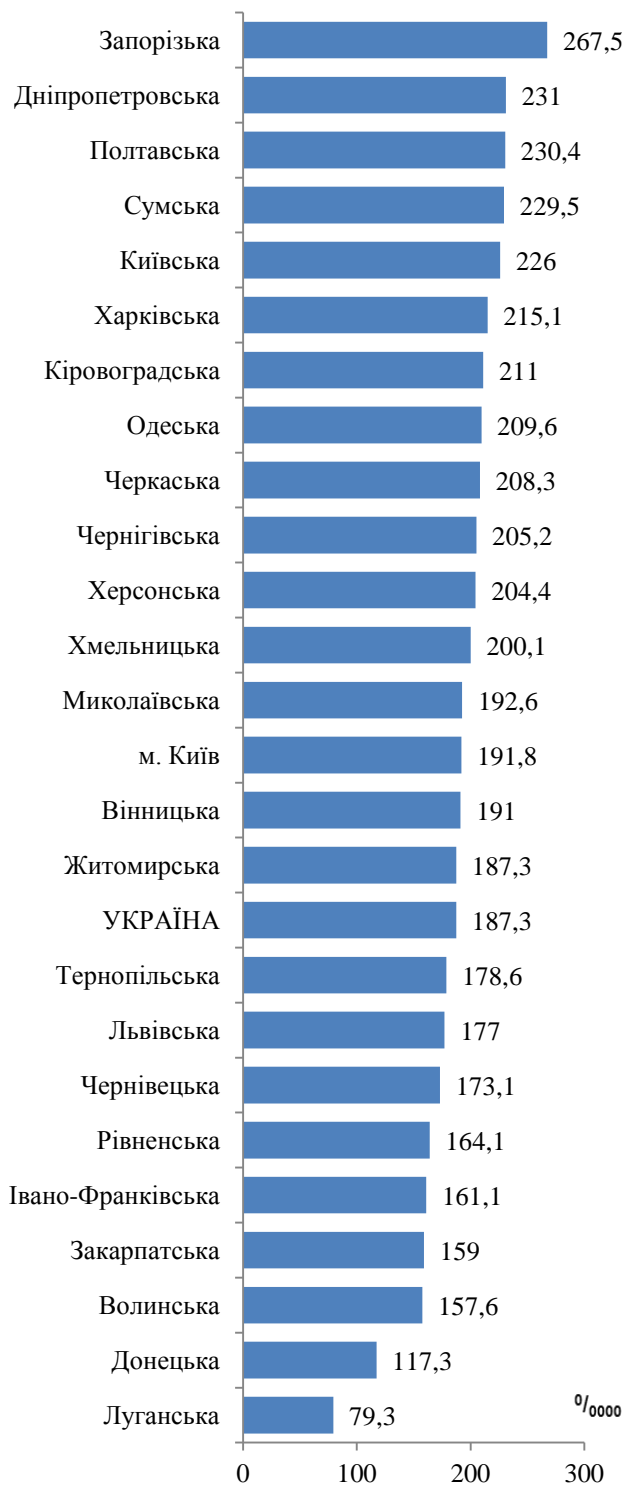

Рис. 2. Рейтинг областей України за смертністю населення від новоутворень за 2020 рік на 100 тис. населення

Рис. 3. Рейтинг областей України за смертністю населення від зовнішніх дій за 2020 рік на 100 тис. населення

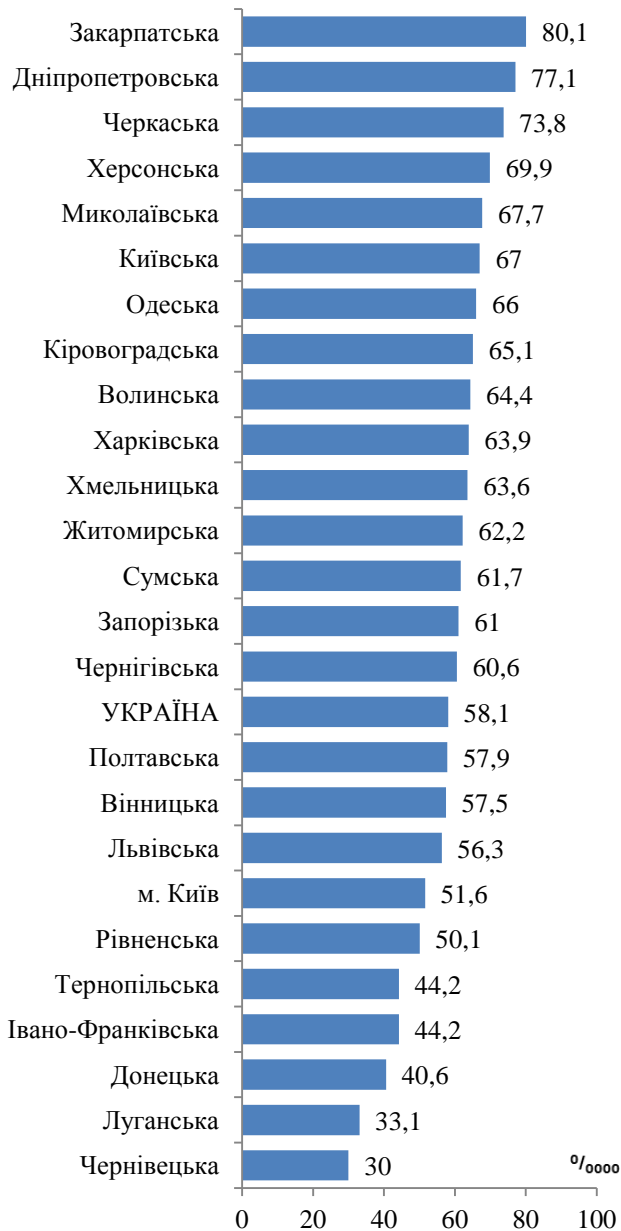

Рис. 4. Рейтинг областей України за смертністю населення від хвороб органів травлення за 2020 рік на 100 тис. населення

В зв'язку з виникненням пандемії COVID-19 Всесвітньою організацією охорони здоров'я введено в Класифікацію причин смерті XXII клас «COVID-19». За цим класом смертність населення України перевищила смертність від хвороб органів дихання і зайняла п'яте місце потіснивши клас «Хвороби органів дихання» на шостий. В 2020 році від COVID-19 в Україні померло 21284 особи або $51,8^{0/0000}$. Найвищі рівні смертності спостерігались в м Києві – $80,3^{0/0000}$, Чернівецькій – $80,0^{0/0000}$, Львівській $71,7^{0/0000}$, Київській $69,5^{0/0000}$, Чернігівській $68,7^{0/0000}$ областях (рис. 6).

Сьоме місце в структурі причин смерті посідає клас «Деякі інфекційні та паразитарні хвороби». Смертність від

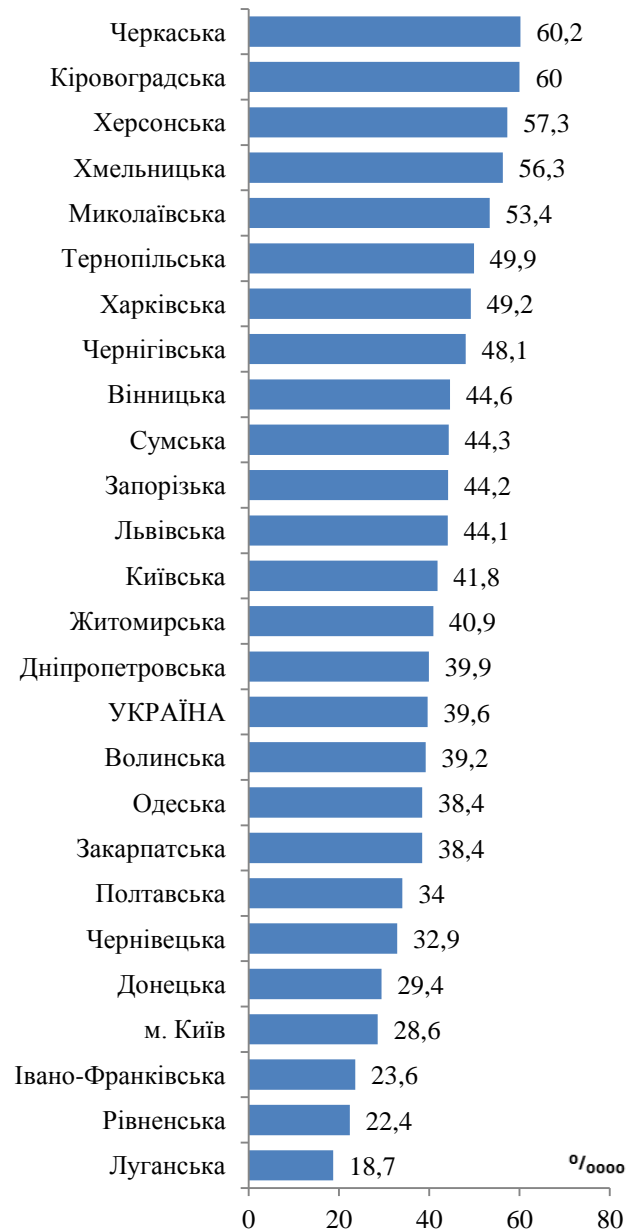

Рис. 5. Рейтинг областей України за смертністю населення від хвороб органів дихання за 2020 рік на 100 тис. населення

цієї причини у 2020 році складала $16,8^{0/0000}$, або 1,3% і мала регіональні особливості. В рейтингу областей України за цим показником перші 5 місць займають Дніпропетровська, Одеська, Кіровоградська, Закарпатська, Миколаївська області (рис. 7).

Регіональні особливості смертності населення свідчать про різноманітність рівнів смертності за різними контингентами. Для покращення медико-демографічної ситуації в різних регіонах України необхідно впроваджувати різноманітні управлінські рішення щодо покращення соціального, інфраструктурного, охоронздоровчого стану в регіонах.

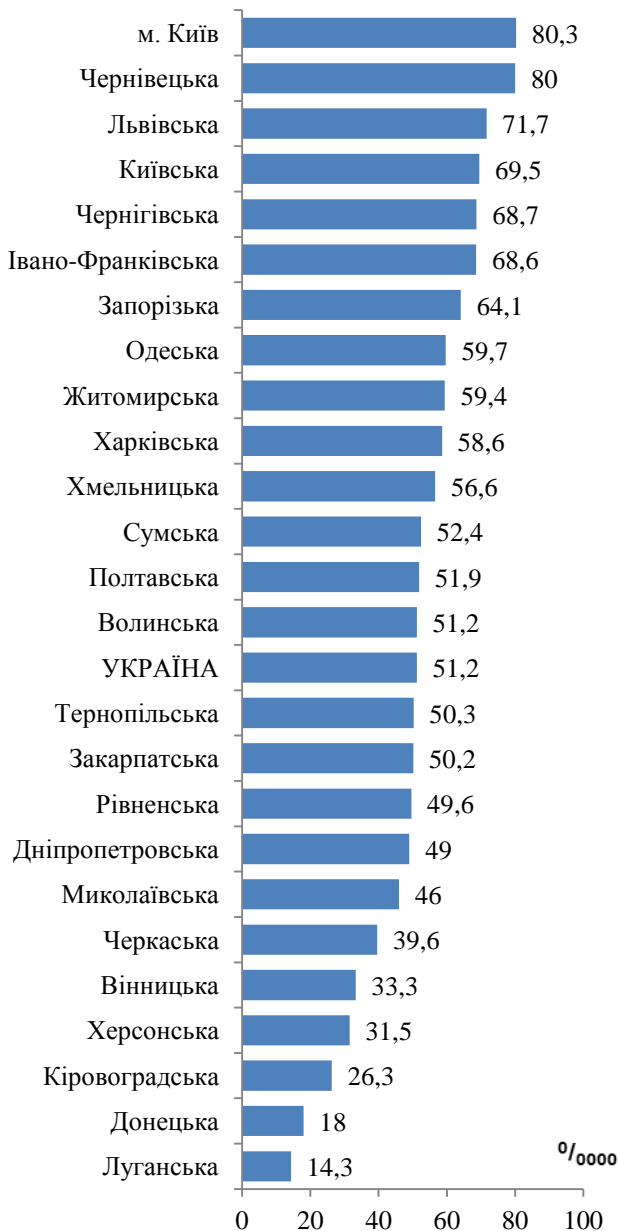

Рис. 6. Рейтинги областей України за смертністю населення від COVID-19 за 2020 рік на 100 тис. населення

Перспективи подальших досліджень

Дослідження з аналізу регіональних особливостей смертності населення України від основних причин смерті необхідно продовжувати в напрямку типу поселення, статі та окремих нозологічних форм. Ця інформація допоможе регіональним органам влади приймати оптимальні рішення в системі охорони здоров'я.

Висновки

Чисельність населення України у 2020 році зменшилась на 314 тис. осіб у порівнянні з 2019 роком.

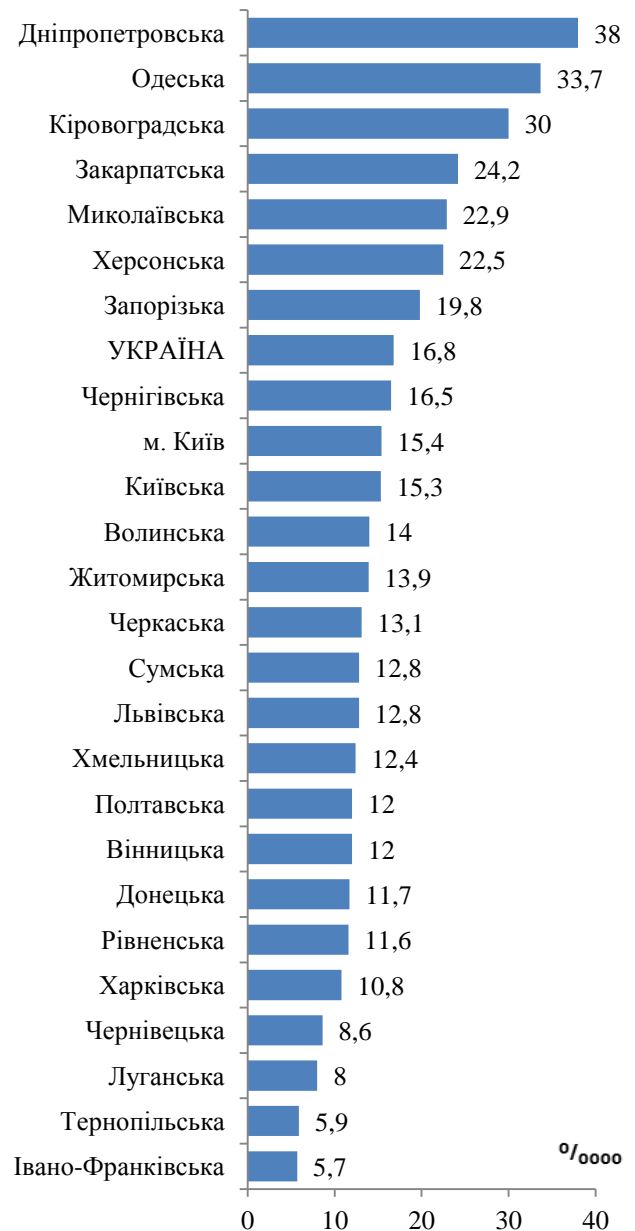

Рис. 7. Рейтинг областей України за смертністю населення від деяких інфекційних та паразитарних хвороб за 2020 рік на 100 тис. населення

Зменшення відбувалось в основному через його природний убуток. Коефіцієнт смертності на 100 тис. населення склав 1483,6⁰/₀₀₀₀ в 2020 році та 1388,3⁰/₀₀₀₀ в 2019 році, або на 6,9% більше. По регіонах найбільший ріст смертності спостерігався у Чернівецькій (на 14,5%), Львівській (на 11,2%), Сумській (на 10,4%) областях. Найбільший рівень смертності спостерігається від хвороб системи кровообігу з показником 981,7⁰/₀₀₀₀ по Україні, особливо в Чернігівській, Полтавській, Житомирській областях. На другому місці за рівнем смертності знаходяться новоутворення з рівнем смертності 187,3⁰/₀₀₀₀ по Україні. Найвищий рівень спостерігався в Запорізькій, Дніпропетровській, Полтавській областях. На третьому

місці знаходиться клас «Зовнішні дії» з показником 68,9⁰/₀₀₀₀ по Україні. Найвищі рівні смертності від нього спостерігались в Кіровоградській, Чернігівській, Запорізькій областях. Четверте місце в структурі причин смертності займають хвороби органів травлення з показником 58,1⁰/₀₀₀₀ по Україні, з найвищими показниками в Закарпатській, Дніпропетровській, Черкаській областях. П'яте місце в структурі причин смертності посідає COVID-19 з показником 51,2⁰/₀₀₀₀ по Україні з найвищими показниками в м. Києві,

Чернівецькій та Львівській областях. На шостому місці знаходиться смертність від хвороб органів дихання з показником 39,6⁰/₀₀₀₀ по Україні, з максимальними показниками у Черкаській, Кіровоградській, Херсонській областях. Смертність від інфекційних та паразитарних хвороб займає сьоме місце в структурі причин смерті з показником 16,8⁰/₀₀₀₀ по Україні і відрізняється найвищими показниками в Дніпропетровській, Одеській, Кіровоградській областях.

Література

1. Чепелевська Л.А., Рудницький О.П. Аналіз демографічної ситуації в Україні // Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2017 рік / МОЗ України, ДУ „УІСД МОЗ України”. – Київ, 2018. – С. 10–29.
2. Чепелевська Л.А., Рудницький О.П. Порівняльна характеристика смертності чоловіків в Україні та країнах європейського союзу // Економіка і право охорони здоров'я. – 2019. – № 2. – С. 64–68.
3. Чепелевська Л.А. Тенденції медико-демографічних показників України в XXI столітті // Україна. Здоров'я нації.– 2018. – № 1 (47). – С.48–52.
4. Чепелевська Л.А., Слабкий В.Г. Роль хвороб органів травлення в падінні трудового потенціалу України // Економіка і право охорони здоров'я. – 2017. – № 1 (5). – С. 10–15.
5. Чепелевська Л.А., Дзюба О.М. Проблеми медико-демографічної ситуації та заходи з її покращення // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2017. – № 1 (71). – С. 19–23.
6. Рудень В.В., Ковальська І.М. Аналіз і прогноз показників смертності з причин гострого інфаркту міокарда серед населення в Україні // Україна. Здоров'я нації. – 2019. – № 1 (54). – С. 131–139.
7. Сорока І.М., Грузева Т.С., Зюков О.Л., Іншакова Г.В. Медико-соціальні проблеми в контексті сучасних демографічних трендів // Матеріали наук.-практ. конф. з Міжнародною участю до Всесвітнього Дня здоров'я 2018 р. (Київ, 5–6 квітня 2018 р.). – Київ, 2018. – С. 152–155.

References

1. Chepelevs'ka L.A., Rudnyts'kyi O.P. Analiz demohrafichnoyi sytuatsiyi v Ukraini // Shchorichna dopovid' pro stan zdorov'ya naselennya, sanitarno-epidemichnu sytuatsiyu ta rezul'taty diyal'nosti systemy okhorony zdorov'ya Ukrainy. 2017 rik / MOZ Ukrainy, DU „UISD MOZ Ukrainy”. – Kyiv, 2018. – S. 10–29.
2. Chepelevs'ka L.A., Rudnyts'kyi O.P. Porivnyal'na kharakterystyka smertnosti cholovikiv v Ukraini ta krayinakh yevropeys'koho soyuzu // Ekonomika i pravo okhorony zdorov'ya. – 2019. – № 2. – S. 64–68.
3. Chepelevs'ka L.A. Tendentsiyi medyko-demohrafichnykh pokaznykiv Ukrainy v XXI stolitti // Ukrayina. Zdorov'ya natsiyi.– 2018. – № 1 (47). – S.48–52.
4. Chepelevs'ka L.A., Slabkyi V.H. Rol' khvorob orhaniv travlennya v padinni trudovoho potentsialu Ukrainy // Ekonomika i pravo okhorony zdorov'ya. – 2017. – № 1 (5). – S. 10–15.
5. Chepelevs'ka L.A., Dzyuba O.M. Problemy medyko-demohrafichnoyi sytuatsiyi ta zakhody z yiyi pokrashchennya // Visnyk sotsial'noyi hihiyeny ta orhanizatsiyi okhorony zdorov'ya Ukrainy. – 2017. – № 1 (71). – S. 19–23.
6. Ruden' V.V., Koval's'ka I.M. Analiz i prohnnoz pokaznykiv smertnosti z prychyn hostroho infarktu miokarda sered naselennya v Ukraini // Ukrayina. Zdorov'ya natsiyi. – 2019. – № 1 (54). – S. 131–139.
7. Soroka I.M., Hruzyeva T.S., Zyukov O.L., Inshakova H.V. Medyko-sotsial'ni problemy v konteksti suchasnykh demohrafichnykh trendiv // Materialy nauk.-prakt. konf. z Mizhnarodnoyu uchastyu do Vsesvitn'oho Dnya zdorov'ya 2018 r. (Kyiv, 5–6 kvitnya 2018 r.). – Kyiv, 2018. – S. 152–155.

Дата надходження рукопису до редакції: 29.11.2021 р.

Мета – виявити регіональні особливості смертності населення України від семи основних причин смерті, статі, типу поселення в динаміці у 2019-2020 рр.

Матеріали та методи. Дослідження проведено на основі даних Державної служби статистики України про смертність населення. Застосовано методи медико-демографічної статистики.

Результати. Виявлені найбільш та найменш уражені регіони України за смертністю населення в залежності від основних семи класів причин смерті у жінок і чоловіків в міських поселеннях та сільській місцевості в 2019-2020 рр.

Висновки. В 2020 році чисельність населення України зменшилась на 314 тис. осіб в порівнянні з 2019 роком і складала 41588 тис. осіб. Зменшення відбувалось в основному через його природний убуток, Коефіцієнт смертності був 1483,6⁰/₀₀₀₀ в 2020 році та 1388,3⁰/₀₀₀₀ в 2019 році або на 6,9% більше. По регіонах найбільший ріст смертності спостерігався у Чернівецькій (на 14,5%), Львівській (на 11,2%), Сумській (на 10,4%) областях. Найбільший рівень смертності спостерігається від хвороб системи кровообігу. В значній мірі це залежить від вікового складу населення. Смертність в Чернігівській області є найвищою по Україні. В ній же найвища кількість осіб старше 60-ти років.

Ключові слова: демографія, смертність, регіони, стать, місто, село.

Цель – выявить региональные особенности смертности населения Украины от семи основных причин смерти, пола, типа поселения в динамике в 2019-2020 гг.

Материалы и методы. Исследование проведено на основе данных Государственной службы статистики Украины о смертности населения. Используются методы медико-демографической статистики.

Результаты. Выявлены наиболее и наименее пораженные регионы Украины по смертности населения в зависимости от основных семи классов причин смерти у женщин и мужчин в городских поселениях и сельской местности в 2019-2020 гг.

Выводы. В 2020 году численность населения Украины уменьшилась на 314 тысяч человек по сравнению с 2019 годом и составляла 41588 тыс. человек. Уменьшение происходило в основном из-за его естественной убыли, Коэффициент смертности был 1483,6⁰/₀₀₀₀ в 2020 году и 1388,3⁰/₀₀₀₀ в 2019 году или на 6,9% больше. По регионам самый большой рост смертности наблюдался в Черновицкой (на 14,5%), Львовской (на 11,2%), Сумской (на 10,4%) областях. Наибольший уровень смертности наблюдается от болезней системы кровообращения. В значительной степени это зависит от возрастного состава населения. Смертность в Черниговской области является самой высокой по Украине. В ней же самое высокое количество лиц старше 60 лет.

Ключевые слова: демография, смертность, регионы, пол, город, село

The **aim** is to identify regional features of mortality of the population of Ukraine from the seven main causes of death, sex, type of settlement in the dynamics in 2019-2020.

Materials and methods. The study was conducted on the basis of data from the State Statistics Service of Ukraine on mortality. Methods of medical and demographic statistics are applied.

Results. The most and least affected regions of Ukraine depending on the main seven classes of causes of death in women and men in urban settlements and rural areas in 2019-2020 were identified.

Conclusions. In 2020, the population of Ukraine decreased by 314 thousand people compared to 2019 and amounted to 41588 thousand people. The decrease was mainly due to its natural decline, the mortality rate was 1483.6⁰/₀₀₀₀ in 2020 and 1388.3⁰/₀₀₀₀ in 2019 or 6.9% more. By regions, the largest increase in mortality was observed in Chernivtsi (by 14.5%), Lviv (by 11.2%), Sumy (by 10.4%) regions. The highest mortality rate is observed from diseases of the circulatory system. To a large extent it depends on the age of the population. Mortality in the Chernihiv region is the highest in Ukraine. It also has the highest number of people over 60 years old. A similar situation is observed in Zaporizhzhia, Kirovograd, Cherkasy.

Key words: demography, mortality, regions, sex, city, village.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflicts of interest: absent.

Відомості про авторів

Чепелевська Людмила Андріївна – д.мед.н., проф., головний фахівець з досліджень систем охорони здоров'я Відділу досліджень системи охорони здоров'я Філії «Український інститут досліджень у сфері громадського здоров'я» ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України»; 02099 пров. Волго-Донський 3, м. Київ, Україна.
l.chepelivska@phc.org.ua.

Кривенко Євгеній Миколайович – к.мед.н., начальник Відділу епідеміологічних та медико-біологічних досліджень Філії «Український інститут досліджень у сфері громадського здоров'я» ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України»; 02099 пров. Волго-Донський 3, м. Київ, Україна.
e.kryvenko@phc.org.ua.